

УДК 321.7.364.1

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.2.11>

ГУМАНІТАРНО-ОРІЄНТОВНИЙ НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ І ЗМІН

Титаренко Л. М. – кандидат політичних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних наук
Навчально-наукового інституту публічної служби і управління
Національного університету «Одеська політехніка»
ORCID: 0000-0001-8994-3467

У статті досліджено процес гуманітарно-орієнтованого спрямування представників публічного управління в напрямку формування і розвитку державної молодіжної політики в епоху викликів і змін. Мабуть, найстабільніші, найдосконаліші і найдемократичніші є ті суспільства, де в епоху складних соціально-політичних загроз і викликів існує взаємодія серед різних поколінь – незалежно від їх принципових відмінностей і навіть суперечностей, коли громадяни можуть свідомо зробити крок назустріч одне одному, здатні співпрацювати, самореалізуючись і дбаючи при цьому про взаємну безпеку, допомогу, співпрацю.

Акцентуючи увагу на проблематиці молодого покоління ХХІ століття, усвідомлюємо, що така ситуація може статися лише за умов, якщо молоде покоління відповідним чином сформоване і підготовлене до життя. Саме зважена, відповідальна та ефективно – спрямована молодіжна політика потребує гуманітарно-етичної спрямованості вітчизняної державної політики з урахуванням кращого світового і європейського досвіду з вирішення цих питань.

Звідси і постають основні питання, що зумовлюють ефективність використання суспільством, державою об'єктивних потенцій молодих людей: а) що і в який спосіб суспільство, держава, влада можуть і спроможні дати молоді для її повноцінного життєвого старту; б) яким чином розвинути патріотичні, морально-етичні світоглядні цінності молодого покоління з метою особистісного самовизначення, реалізації професійного потенціалу на благо суспільства, держави в цілому.

Комплексне вирішення цих та інших питань можливе за умови цілісної, чітко вивіреної державної молодіжної політики, мета якої скоординувати діяльність усіх суб'єктів країни, створити найсприятливіші умови для соціальної адаптації в умовах викликів і загроз з перспективою цивілізаційного розвитку країни, гуманістичних змін у суспільстві.

Ключові слова: цивілізаційний розвиток, гуманітарний напрям, державна молодіжна політика, політична система, публічне управління, професійний потенціал, благо суспільства, суспільні виклики і зміни, перспектива гуманістичних змін.

Tytarenko L. M. Humanitarian-oriented direction of state youth policy in the conditions of challenges and changes

The article examines the process of humanitarian-oriented orientation of public administration representatives in the direction of formation and development of state youth policy in the era of challenges and changes. Perhaps the most stable, most perfect and most democratic are those societies where in an era of complex socio-political and economic challenges and threats, there is interaction between different generations of people – regardless of their fundamental differences and even contradictions, when citizens can consciously take a step towards each other, able to cooperate, self-realization and caring for mutual self-realization. Emphasizing the problems of the young generation of the XXI century, we realize that such a situation can happen only if the young generation is properly formed and prepared for life. It is a balanced, responsible and effective – oriented youth policy that requires humanitarian and ethical orientation of domestic public policy, taking into account the best world and European experience in addressing these issues. Hence the main questions that determine the effectiveness of society, the state to use the objective potential of young people: a) what and how society, state, government can and can give young people for their full start in life; b) how to develop moral and ethical worldview values of the young generation in order to personal self-determination and realization of professional potential for the benefit of society, the state as a whole. Comprehensive solution of these and other issues is possible provided that there is a holistic, well-verified state youth policy,

which aims to coordinate the activities of all actors, to create the most favorable conditions for social adaptation in the face of challenges and threats to the country's civilizational development. changes. (annotation of at least 1800 characters with spaces) Key words: civilization development, humanitarian direction, state youth policy, political system, public administration, professional potential, welfare of society, social challenges and changes, perspective of humanistic changes

Key words: *civilization development, humanitarian direction, state youth policy, political system, public administration, professional potential, welfare of society, social challenges and changes, perspective of humanistic changes.*

Постановка проблеми. В умовах тривалої кризи, коли існувала загроза втрати Україною своєї політичної і економічної незалежності, суспільство обтяжувала тривала війна на сході країни, економічні негаразди, політична напруга, в країні відчувалось суттєве скорочення чисельності населення за рахунок депопуляції і еміграції працездатних громадян, особливо молоді. На сьогодні ця проблема не вирішена, тому центром уваги соціальних інституцій постає молодіжна проблематика.

Варто зробити акцент, що в чисельних спробах українського суспільства дистанціюватися від пострадянської авторитарно-ідеологічної моделі держави до відповідних стандартів розвинутих демократичних структур, має місце системно-спрямований молодіжний рух розвитку державного управління з урахуванням рівня і якості життя громадян з перспективою залучення молоді до творчої активності, участі в соціальних інституціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зауважимо, що в останні роки значний внесок в обґрунтування методологічних підходів та методів соціологічних досліджень соціальних проблем і процесу соціалізації молоді зробили українські вчені (О. Балакірева, Є. Бородін, В. Головатий, В. Головенько, О. Яременко та ін.). Проблематиці державної молодіжної політики присвятили наукові погляди вітчизняні вчені: В. Барабаш, Н. Василенко, В. Васютинський, А. Гавловська, І. Гайванович, В. Волик, Н. Горішна, Т. Гостева, Е. Лібанова, А. Шаповалов, і ін.

Зазначимо, що наукові виміри молодіжної вікової категорії вітчизняними фахівцями розкриває соціологія молоді, як окрема наукова дисципліна, яка вже понад тридцять років інституціалізована на рівні світового професійного співтовариства шляхом створення при Міжнародній соціологічній асоціації дослідницького комітету з питань соціології молоді. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. соціологи різних країн, працюючи над широким колом соціальних проблем молоді, відзначають їх помітне загострення, особливо серед підростаючого покоління, на тлі загального розвитку цивілізації [1; 2; 4].

Мета статті – запропонувати аналіз методологічних підходів та методів соціально-політичних досліджень процесу соціалізації молоді в епоху викликів і змін в напрямку гуманізації нового управлінського курсу цивілізаційного розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожна соціальна група суспільства за наявності використання єдиних методологічних засад та методів її дослідження, має дещо особливе, специфічне, притаманне такій методології. Це стосується молоді і молодого покоління. Відомо, що ефективність державного управління визначається з точки зору якісного забезпечення потреб громадян і перспектив розвитку суспільства в майбутньому. Актуальність даного дослідження обумовлена ситуацією, яка супроводжує випробування державної молодіжної політики, молодіжного сектору, Україну в цілому протягом майже всіх років незалежності і поступово наближуючись до стану, який сформулював Ерік Райнерт у своєму науковому бестселері: «Як багаті країни забагатіли... і чому бідні країни залишаються бідними» [9, с. 87].

Теорія державної молодіжної політики має міждисциплінарний характер. Вона інтегрує відповідно до свого предмета знання з інших освітніх і наукових галузей: юридичних, філософських, соціологічних, економічних, психологічних, політологічних тощо. Враховуючи необхідність наукового супроводження процесів розвитку державної молодіжної політики, вивчаємо суспільно – значимі молодіжні проблеми в контексті того, що упродовж років незалежності в Україні проведено значну роботу щодо формування та реалізації молодіжної політики. Саме молодіжна політика стала складовою державної політики у сфері соціально-економічного, науково-культурного розвитку країни та являє собою систему заходів освітнього, правового, організаційно-управлінського, фінансово-економічного, інформаційного, кадрового характеру, тобто механізмів, спрямованих на створення необхідних умов для свідомого вибору молодими людьми свого життєвого шляху. До основних проблем, які необхідно розв'язати на сучасному етапі, належать питання щодо подолання розриву між задекларованими підходами у сфері державної молодіжної політики та фактичним станом її реалізації в центрі та на місцях.

З одного боку, українське молодіжне законодавство є таким, що має всі підстави вважатися одним з найкращих у Європі. Проте, практика ефективної реалізації державної молодіжної політики в Україні характеризується тим, що задекларовані в законодавстві положення знаходять втілення у вигляді обмежених «пілотних проєктів», а не реальних можливостей молодих громадян в Україні. Постає питання втілення загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в реалізації професійного потенціалу молоді [5, с. 7]. До того ж законодавство з питань соціального становлення та розвитку молоді в Україні потребує модернізації, зокрема в контексті своєінтеграційних процесів.

Приєднавшись до ЄС, Україна вочевидь ризикує тим, що головним експортним продуктом країни виявиться людський потенціал, а грошові перекази мігрантів будуть головним джерелом іноземної валюти. Це становитиме не економічний прогрес, а економічний регрес. Поки-що Україна не приєдналася до ЄС, але всі ознаки даного явища вже наявні. Немає сенсу доводити, що корупційний державно-управлінський механізм, який почав активно формуватись ще з перших років затвердження суверенітету, довів до зниження добробуту вагомої частини населення, а мільйони молодих осіб покинули і продовжують покидати Україну через, по-перше, неможливість самореалізуватися (головним чином в трудовій сфері життя), а, по-друге, відсутністю бачення економічно розвинутого майбутнього країни. Україна досі не має державної системно обґрунтованої стратегії розвитку суспільства з чіткою орієнтацією влади на підвищення якості життя громадян і відповідальністю владних структур за динаміку рівня даної якості перед громадянським суспільством.

Створюючи загальну картину гуманітарно-орієнтованої спрямованості державної молодіжної політики, створюється філософія поштовху до предметних висновків на основі фундаментальних праць засновника теорії М. Вебера про сутність раціональної бюрократії – як основної форми управління суспільством у сфері державної служби [3, с. 127]. Особливе значення на сьогодні мають відповідальність владних структур, особливо за відсутність реальних показників покращення якості життя молодих громадян, або за наявність у своїй діяльності корупційної складової, що повинно мати достатньо жорстку форму покарання економічного, соціального і навіть кримінального характеру стосовно представників діючої влади на всіх рівнях державного управління – від місцевого до

загально-національного. Надзвичайно важливим показником є те, що розвинене громадянське суспільство в країнах Заходу контролює владу в рамках чіткого правового поля, що є формою прямої демократії і засобом безпосередньої влади народу, яке забезпечує в цілому злагоджену взаємодію між владою і суспільством.

Саме такий рівень демократії здатний створити умови для гідного життя людей різного віку і особливо молоді, запобігаючи прагненню поїхати з країни, залишити рідну домівку, шукаючи комфортного життя де-ін-де. Серед низки стратегічних завдань перед нашою країною стоять завдання схилити владу до відповідальності перед громадянами за свою діяльність, формуючи цивілізаційний, гуманітарно-орієнтований напрям державної молодіжної політики і втілюючи цей напрям в життя.

В цілому Західна цивілізація з розвиненим громадянським суспільством і суттєвими елементами прямої демократії є взірцем для України, яка стала на шлях наближення до Європи. В той же час слід розуміти, що буде невірним для України просто скопіювати та повторити на своєму шляху даний формат демократії. Це не потрібно і не можливо. Головна причина такої неможливості полягає в тому, що ключовим фактором побудови розвинутого демократичного суспільства є відповідна «політична зрілість» самих молодих громадян, їх стратегічна готовність будувати і бути готовими до відповідальності жити в такому суспільстві [1, с. 7].

Розробка стратегічних завдань починається з визначення ключового фактору, що обумовлює рух до цивілізаційного розвитку України та сутності сучасної цивілізації Заходу, до якої ми на сьогодні прагнемо. Для цього необхідно звернути особливу увагу на дві обставини. Перша з них – це первинність людської діяльності абсолютно у всіх науково-технологічних і соціально-економічних процесах. Друга – особливості соціально-політичного розвитку вітчизняної і сучасної Західної демократії, що все більше потерпають від масового розповсюдження егоцентризму в суспільствах і ослаблення контактів між владою і громадянами. Останнє підтверджує суттєве збільшення громадянських протестів та заворушень в різних країнах, реалії вітчизняної ескалації протистояння російсько – українських відносин, що стали наслідком широкомасштабного вторгнення на територію нашої держави та кровавої війни.

Результат російсько-української війни до кінця невідомий, оскільки бойові дії на території України тривають, а російська армія прагне за будь-яку ціну здобути хоча б часткову перемогу над нашою державою. Проте більш ніж три місяці війни вже дають підстави зробити висновок про те, що Росія не зможе досягнути поставлених (та неодноразово відкорегованих) цілей, перемога буде за Україною та питання тільки в тому – наскільки масштабною та кардинальною вона буде, а це потребує змістовного виміру етики державного управління, морально-етичного спрямування протиборчих сторін.

Усвідомлення моральності правителів полягає у здійсненні ними організуючого впливу на сфери життя шляхом використання повноважень законодавчої і виконавчої влади із залученням молоді до вирішення питань захисту країни, участі у бойових діях, волонтерства тощо. На сьогодні, у часи викликів і випробувань, жорстокості і злочинів вбивства, молодь, наряду з усіма категоріями населення потребує підтримки і допомоги у формуванні і розвитку світоглядних цінностей, емоційної витривалості з особистісним зрізом гуманітарного мислення. У соціально-політичній системі зміст етики державного управління значною мірою пов'язаний з розумінням місця і ролі молодіжного сектору – переосмислення підходу держави до стосунків з молоддю.

Історія теоретичної думки містить різноманітні підходи до розкриття сутності й оцінки моральної політики держави. Якщо враховувати ці обставини, то надвелике значення мають морально-етичні цінності молодого покоління з перспективою збереження цілісності країни, її захисту, відбудови. Саме людський потенціал молодого покоління інституціоналізує гуманітарний зміст етики державного управління. Ці шляхи необхідно аналізувати і визначати як тенденції, які потім слід використовувати для розбудови, мирної, демократичної, соціально – орієнтованої держави [8, с. 4]. Людський фактор (тобто людський потенціал молоді з його надважливою складовою – управлінською елітою) постає ключовим чинником руху в напрямі цивілізаційного розвитку країни на основі системної модернізації управлінської сфери. Іншими словами, усвідомлення місця і ролі гуманітарно-орієнтованого напрямку співвідноситься з соціально-політичним аспектом у вітчизняній політичній системі, що потребує загального розгляду етики державного управління, що значною мірою пов'язано з розумінням природи державності як такої. При цьому історія теоретичної думки містить різноманітні підходи до розкриття сутності соціально-етичної складової, морального напрямку політики держави у здійсненні нею організуючого впливу на молодіжну категорію громадян в нинішній час викликів та випробувань.

Разом з тим, Україна має пам'ятки епістолярного жанру, в яких зафіксовані вітчизняні традиції взаємодії влади й народу, політичного лідерства, етики управлінського спілкування. Це данві настанови митрополита Київської Русі Іларіона, ін. мислителів. У «Повчанні дітям» В. Мономаха описується ідеальний правитель, мужній і мудрий, який дотримується законів і традицій, закликає урядовців не зловживати своєю владою, а синів – судити справедливо, послугоуватися добрими справами. Традицію дослідження моральних аспектів влади продовжили С. Оріховський, П. Могила, Т. Прокопович, П. Орлик, М. Драгоманов, В.Липинський та багато інших мислителів і це є нашим науково-політичним, культурним надбанням.

Новий поштовх для розробки етики державного управління дало ХХ–ХХІ ст., себто гуманітарно-орієнтований розвиток етики державної служби, що стимулювало науковий пошук і теоретичні розробки західних науковців. Цікавою видається еволюція поглядів відомого американського філософа і політолога Френсіса Фукуями. Свою книгу, опубліковану в 2006 році, Фукуяма так і назвав «Сильна держава: управління і світовий порядок в ХХІ столітті». Книга відразу розпочинається із заяви наступної тези : «Побудова сильної держави полягає в створенні нових урядових установ і зміцненні існуючих». Головними характеристиками «слабких» держав або держав-«невдах», на думку Фукуями, являються: порушення прав людини, корупція, нерозвиненість інститутів громадянського суспільства, некомпетентність керівників, постійні соціальні потрясіння. Усе це веде до озброєних конфліктів з сусідніми країнами, а також є головним джерелом масової іміграції. Слабкі держави є джерелом не лише матеріальної, а й духовно-ідеологічної підтримки міжнародного тероризму [7, с. 24]. На жаль, реалії життя на сьогодні підтверджують застережливі думки вищезначених мислителів.

Відповідно ціннісних основ державно-управлінської діяльності, етичної обґрунтованості і якості прийняття управлінських рішень, моральних чеснот державних управлінців, культурного їх рівня залежить ступінь довіри до владних структур, націленість діяльності органів державного управління на розбудову демократичної держави, реалізацію принципів гуманізму, соціальної справедливості, прозорості, дотримання прав людини.

Як свідчить аналіз наукових джерел, існує п'ять рівнів розгляду проблем етики державного управління: 1. Осмислення моральної природи й моральне оцінювання держави як інституту. 2. Виявлення моральних засад державно-управлінської діяльності, на основі яких розробляється та здійснюється політика держави і які відображаються в конституції, законах, стратегіях, програмах і діях. 3. Вироблення етики окремих гілок влади (морального підґрунтя їх існування та діяльності): парламентської етики, етики державної служби, етики судової гілки влади. 4. Аналіз етичної складової організаційної культури установ (організацій) державного управління та морального клімату в колективах. 5. Конституювання етики державних управлінців як «особистісного зрізу» етики державного управління [5].

У незалежній Україні проблеми етики державного управління викликають більш широкий дослідницький інтерес починаючи з кінця 90-х рр. XX ст. І нині ця тема актуалізує широкий науковий пошук у державному управлінні, етиці, політології, філософії, соціології тощо.

«Ера етики» в державному управлінні продовжується. В нинішній час реалії життя такі, що фахівці підбивають тримісячні підсумки війни, і у зв'язку з цим хотілося б звернути увагу на такий важливий момент: з початком широкомасштабного російського вторгнення Росії в Україну закінчилася довга епоха гібридності. Нинішня Росія стала дорівнювати самій собі. Власне, і та частина росіян, яка не втратила здатність до рефлексії, виявилася приголомшена раптовою причетністю до народу, що руйнує міста, грабує і вбиває сусідній народ, який ще недавно проходив за категорією братнього. Війна, яка потребує мобілізаційних сил, волі і стратегічного мислення громадян, особливо молодого покоління, на сьогодні потребує об'єктивно-спрямованої гуманітарної політики держави. Молодь повинна бути інформована, витривала та опанувати фундаментально-теоретичні засади виникнення соціально – політичних конфліктів, усвідомлюючи ступінь їх ескалації, вміти аналізувати норми вітчизняного та міжнародного права, морально-етичної відповідальності представників політичної влади за вчинення злочинів на відповідних територіях, відповідність рішень органів публічної влади співвідносно до норм міжнародного права.

Український науковець, громадський діяч, доктор юридичних наук, член-кореспондент Національної академії правових наук України проф. М.В. Буроменський був один із перших у вітчизняній науці, хто став розглядати політичні режими як міжнародно-правову цінність. Проаналізувавши існуючі до нього підходи щодо ціннісної характеристики міжнародного права, він не став відкидати все те позитивне, що було напрацьовано в наукових джерелах, а пішов значно далі, виділивши найбільш важливі елементи цього явища. Визнання міжнародним правом свободи політичного вибору за країнами означає одночасно визнанням права народів узгоджувати міжнародні стандарти з національними, своїми, що ґрунтуються на власній політичній культурі, уявленнях про організацію суспільства, за умов гарантії основних прав і свобод людини. М.В. Буроменський вперше у вітчизняній науці міжнародного права розглядає демократизацію як загальне цивілізаційне явище, що за своїм змістом і направленістю впливає на політичні режими держав за допомогою міжнародного права. Відтак, останнє виконує стосовно політичних режимів, свого роду морально-етичну, цивілізаційну функцію розвитку і функціонування держави, захисту прав людини як у мирний так і воєнний часи [1, с. 5–16]. Разом з тим, варто зазначити, що функції держави не є незмінними. В залежності від конкретно-історичних умов вони можуть набувати самостійного значення, зникати через відсутність необхідності регулювання даного виду суспільних відносин, ставати глобальними для усього світу.

У сучасної держави перелік функцій змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх умов ведення війни. Результат російсько-української війни до кінця невідомий, оскільки бойові дії на території України тривають, а російська армія прагне за будь-яку ціну здобути хоча б часткову перемогу над нашою державою. Проте три місяці війни вже дають підстави зробити висновок про те, що Росія не зможе досягнути поставлених (та неодноразово відкорегованих) цілей, перемога буде за Україною, а питання в тому – наскільки масштабною та кардинальною вона буде. Хотілось би, щоб результат війни співвідносився з морально-етичними діями політичних лідерів: з соціально-гуманітарною спрямованістю збереження людського життя, створення майданчика для обміну думок науковців щодо проблем війни та долучення наукової спільноти до благодійної акції молоді на відновлення розвитку й миру в Україні. Окреслену проблематику сучасного існування людства розкрито у книзі Ф. Фукуяма. Автор вказує, що побудова сильної держави – одна з найбільш важливих проблем світової спільноти, оскільки слабкість і руйнування держав служить джерелом багатьох серйозних світових проблем [7, с. 11].

Зважаючи на вищезначене, Президент України В. Зеленський закликає світ відновити принцип поваги до кожного народу та врахування зовнішньополітичних інтересів усіх без винятку країн. Про це він заявив під час виступу в парламенті Латвії, повідомляє Укрінформ. Президент зазначив, що навіть у недалекому минулому неповага до тих чи інших народів призводила до руйнування кордонів, держав, знищення і страждання людей, руйнування інфраструктури міст і сіл, селищ [8, с. 2].

На жаль, російсько – українська війна на сьогодні – страшна машина смерті, коли обстрілюють людей і досить жорстко, прицільно вбивають. Боляче усвідомлювати, що зруйновано багато житлових будинків, об'єктів інфраструктури, навчальних закладів, пошкоджено лікарні та зруйновані людські життя. Відсутність соціально – етичного спрямування у протистоянні сторін – це абсолютний конфлікт ескалації, який слід знижувати гуманітарно – орієнтованою політикою цивілізованих держав. В контексті цього, Укрінформ повідомляє: «О. Зеленська започаткувала програму психологічного здоров'я українців». Війна завдає непоправного впливу психічному здоров'ю українців, тож вже зараз система охорони здоров'я повинна готуватись до надання безпосередньої допомоги кожному. В Україні розпочинається великий проєкт – Національна програма психологічного здоров'я українців. Перша леді зазначила, що окремі частини населення піддаються найбільшому впливу – це діти, літні люди, особи які втратили свої близьких, домівки. Крім того, це військові, які повертаються з війни та часто мають посттравматичний розлад. «Якщо зараз ми не зробимо глобальне в системі психологічної допомоги, (а ми мали б розпочинати це ще вчора), можемо мати великі погані наслідки не тільки одразу після війни, а можливо, й через 10 років і далі. Всі ці погані наслідки нас очікують, якщо ми зараз нічого не зробимо. Тому розгортаємо велику роботу з цього приводу» – послуговуючись морально-етичними вимірами світоглядних цінностей у подоланні тривожності і непевності у завтрашньому дні багатьох потерпілих українців [8, с. 1–4].

Таким чином, комплексне вирішення гострих і болючих питань лежить в площині гуманітарно – орієнтованої державної молодіжної політики з перспективою гуманістичних змін, мирного, демократичного, цивілізаційного розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Буроменський М. В. Міжнародне право на тлі викликів ХХІ століття. *Актуальні проблеми сучасного міжнародного права* : зб. наук. ст. за матер. І Харк. між-

нар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 27 листоп. 2015 р. : у 2 ч. Харків, 2015. Ч. 1. С. 5–17.

2. Василевська Т. Е. Етика державного управління : підручник / Т. Е. Василевська, В. О. Саламатов, Г. Б. Марушевський ; за заг. ред. Т. Е. Василевської. К. : НАДУ, 2015. 204 с.

3. Вебер М. Избранные произведения / Макс Вебер ; пер. с нем. М. И. Левиной, А. Ф. Филиппова, П. П. Гайденко ; общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова ; предисл. П. П. Гайденко. М. : Прогресс, 1990. 808 с.

4. Дубовик Н. А. Феномен сильної держави: теоретичні аспекти практичних проблем. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»* : збірник наук. праць. Київ, 2010. С. 7–13.

5. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Наказ Національного агентства України з питань державної служби. 05 серпня 2016 року № 158 НС. Документ з1203-16, чинний, поточна редакція. Редакція від 04.06.2021, підстава – z0668-21. С. 82.

6. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. М. : ООО «Изд-во АСТ», 2003. 603 с.

7. Фукуяма Ф. Сильное государство. Управление и мировой порядок в XXI веке. / Фрэнсис Фукуяма ; пер. с англ. М. : АСТ МОСКВА: хранитель, 2006. 220 с.

8. Укрінформ dsl 26 травня 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3488666-olena-zelenska-zapocatkovue-nacionalnu-programu>

9. У пошуках втраченої економіки. Ерік Райнерт. «Як багаті країни забагатіли ... і чому бідні країни залишаються бідними». URL: <https://commons.com.ua/uk/u-poshukah-vtrachenoyi-ekonomiki>

REFERENCES:

1. Buromensky MV International law against the background of the challenges of the XXI century. Current issues of modern international law: Coll. Science. Art. for mater. And Hark. international law readings, dedicated. in memory of prof. MV Yanovsky and VS Semenov, Kharkiv, November 27. 2015: at 2 o'clock Kharkiv, 2015. Part 1. P. 5–17.

2. Vasilevskaya TE Ethics of public administration: textbook / TE Vasilevskaya, VO Salamatov, GB Marushevsky ; for the head ed. TE Vasilevskaya. K. : НАДУ, 2015. 204 p.

3. Weber M. Selected works / Max Weber ; [trans. с нем. М. I. Levina, AF Filippova, PP Gaidenko] ; common ed. and after. Yu. N. Davydov ; prev. PP Gaidenko. M. : Progress, 1990. 808 s.

4. Dubovik NA The phenomenon of a strong state: theoretical aspects of practical problems. Bulletin / National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". Collection of sciences. Works. Kyiv, 2010. P. 7–13.

5. On approval of the General Rules of Ethical Conduct of Civil Servants and Local Government Officials. Order of the National Agency of Ukraine for Civil Service. August 5, 2016 № 158 NA Document z1203-16, current, current version – Edition of 04.06.2021, basis – z0668-21. P. 82.

6. Huntington S. The Cradle of Civilizations / S. Huntington ; per. with English T. Velimeeva, Yu. Novikova. Moscow : AST Publishing House, 2003. 603 p.

7. Fukuyama F. Strong state. Management and world order in the XXI century / F. Fukuyama ; [trans. с англ.] / Францис Фукуяма. М. : АСТ МОСКВА: хранитель, 2006. 220 с.

8. Ukrinform dsl May 26, 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3488666-olena-zelenska-zapocatkovue-nacionalnu-programu-psihologicnogo-zdorova-ukrainciv.html>

9. In search of a lost economy. Eric Reinert. "How rich countries got rich ... and why poor countries stay poor" <https://commons.com.ua/uk/u-poshukah-vtrachenoyi-ekonomiki>